

Natuurbeheer ten behoeve van de Ringslang

In Nederland komen populaties van Ringslangen voor in het zuiden van Friesland, in Drenthe, Overijssel, Gelderland, de Utrechtse Heuvelrug, het Utrechts-Hollandse plessengebied en in de omgeving van Amsterdam en Gouda.

Hoewel de soort plaatselijk nog talrijk kan voorkomen, is de Ringslang de laatste jaren sterk achteruit gegaan.

In Friesland bijvoorbeeld probeert men het tij te keren door aanleg van broedhopen (hopen mest of plantaardig afval waarin de vrouwelijke dieren hun eieren kunnen afzetten).

De aanleg van deze hopen is echter één van de aspecten in het beheer van (potentiële) Ringslanggebieden.

Dit artikel beschrijft de primaire kenmerken van de biotoop en behandelt het totaal aan beheersmaatregelen die uitgevoerd kunnen worden ten behoeve van de Ringslang.

PRIMAIRE KENMERKEN

Alvorens aanbevelingen te doen ten aanzien van het beheer is het nuttig om eerst de grove karakteristieken van de ringslangbiotoop weer te geven.

De Ringslang is een dier, dat in verschillende landschapstypen kan voorkomen. Heidevelden, poldergronden, moerasgebieden, parken en bossen zijn hier voorbeelden van.

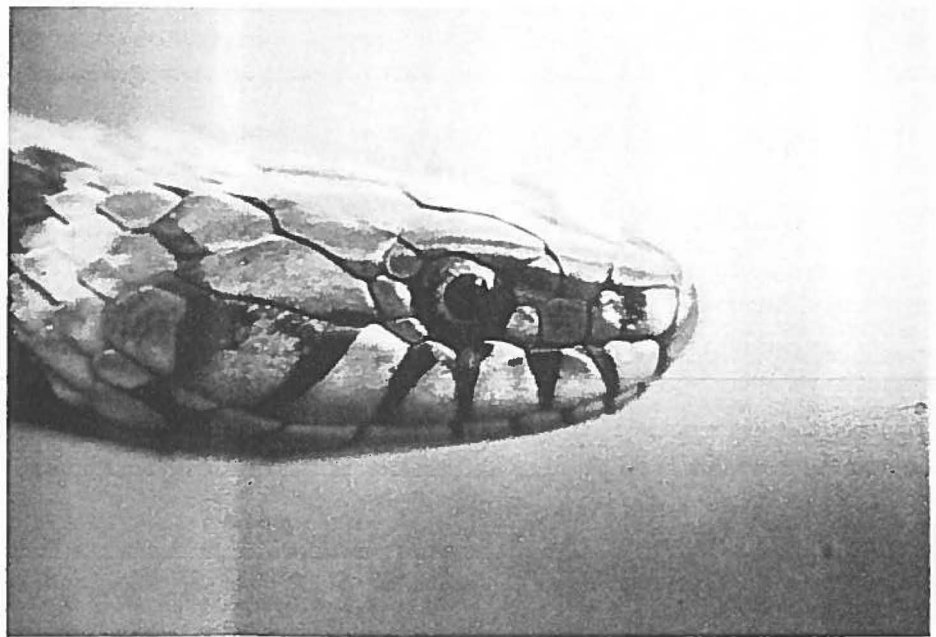
Deze landschapstypen vormen op zichzelf of in combinatie met andere typen de habitat van de Ringslang. Deze habitat moet bestaan uit drie elementen.

- Ten eerste is een lage (grasachtige) kruidvegetatie vereist. Een lage vegetatie van dwergstruiken (heide) kan deze vervangen.
- Ten tweede is struikgewas nodig (bv. Braam, hoge Struikheide, Brem) en/of

(vervolg van pag. 107)

LITERATUUR

- BOVEN, J. K. A. VAN & A. A. MABELIS (1986) De mierenfauna van de Benelux (Hymenoptera: Formicidae). Wet Med. KNNV 173, pp 64.
- COLLINGWOOD, C. A. (1979) The Formicidae (Hymenoptera) of Fennoscandia and Denmark. Fauna Ent. Scand. Vol. 8. Scand. Sci. Press. Klampenborg Denmark.
- MABELIS, A. A. (1987) Verspreiding en habitat van de Stronkmier, *Formica truncorum* Fabricius (Hymenoptera: Formicidae). Ent. Ber. Amsterdam. 47, p. 129-136.
- MABELIS, A. A., P. H. BOTING, P. J. DIJKSTRA & P. M. ZAAIJER (1986) De Stronkmier (*Formica truncorum* Fabricius) toch inheems! (Hymenoptera: Formicidae). Ent. Ber. Amsterdam. 46 (12) p. 173-175.
- MABELIS, A. A. & M. SOESBERGEN (1989) Verspreiding van Rode Bosmieren in relatie tot grootte en isolatie van hun woongebied. Wet. med. KNNV 192, p. 49-52.

hoog hout (zowel loof- als naaldhout).
- Ten derde mag oppervlaktewater niet ontbreken.

Deze elementen moeten zodanig in een gebied gesitueerd zijn dat ze een landschap creëren met veel afwisseling in vegetatietypen en -structuren. Een dergelijk kleinschalig landschap bestaat meestal uit een grote oppervlakte van een aantal vierkante kilometers. Wanneer een gebied aan het bovenbeschrevene voldoet kan de soort zich daar handhaven. Aangenomen dat het terrein binnen het verspreidingsgebied van de soort ligt, wordt het voorkomen uiteindelijk bepaald door de samenhang tussen deze karakteristieken en de aanwezigheid van prooidieren, overwinterings-, zomer-, en voortplantingsplaatsen.

BEHEER

In Gouda is in 1987 en 1988 onderzoek gedaan naar de oecologie van de Ringslang. De populatie ringslangen die onderzocht werd, bevond zich in een recreatieterrein dat ligt tussen enerzijds een rijksweg en anderzijds een nieuwbouwwijk en een poldergebied. Op grond van onder andere de ervaringen met dit onderzoek kunnen er aanbevelingen worden gedaan met betrekking tot de aanleg van broedhopen, vegetatiebeheer en het beheer van het oppervlaktewater.

BROEDHOPEN

Deze hopen van tuinafval, zaagsel of stal-

Kop van Ringslang
foto: K. van Brakel

mest moeten aan een aantal eisen voldoen.

1. De hopen moeten uit voldoende grof materiaal bestaan zodat een luchtig mengsel wordt verkregen.
2. Deze hopen moeten in de zon liggen met de langste zijde van de hoop op het zuiden georiënteerd.
3. De hopen moeten voldoende groot zijn. Ze moeten tenminste een breedte en lengte van 1,25 m en een hoogte van 1,00 m hebben.

Het is tevens aan te bevelen de hopen niet in de directe omgeving van een weg aan te leggen.

VEGETATIEBEHEER

Gestreefd moet worden de kleinschalige variatie aan vegetatietypen te bewaren. Kleine landschapselementen als bosjes, struwelen, houtwallen en ruigten mogen niet vernietigd worden. Deze zijn immers van essentieel belang voor de vereiste structuur van het gebied.

In een gebied moeten tevens open plekken voorkomen waar de zon langdurig de bodem kan beschijnen. Als daar de vegetatie kort is (niet hoger dan ± 10 cm) kunnen de Ringslangen daar zonnen.

En aanzien van de open plekken kunnen er een aantal aanbevelingen worden gedaan.

1. Het totaal van de open plekken dient een oppervlak te bezitten gelijk aan ca. een derde van het oppervlak van het gebied.
2. De vegetatie grenzend aan de open plekken moet intact blijven.

Afgezien van bovengenoemde punten is het aan te bevelen er voor te zorgen dat de open plekken verspreid over het terrein voorkomen. Tevens moet gestreefd worden de open plek van een enigszins rechthoekige vorm te voorzien, waarbij de langste zijden van oost naar west lopen. Het kort houden van de kruidvegetatie kan door mechanisch maaien plaats vinden. Deze manier verdient echter niet de voorkeur omdat Ringslangen daarbij verwond of gedood kunnen worden.

Alternatieven zijn met de hand maaien of extensief beweiden door vee. Wanneer men toch tot mechanisch maaien besluit, dient men met een wildverschrikker te maaien op warme dagen na 12.00 uur en maaiend vanuit het midden van het perceel.

BEHEER OPPERVLAKTEWATER

Speciale aandacht bij het beheer van poelen, meertjes, sloten en riviertjes vraagt het „opschonen” (baggeren en/of maaien).

Alhoewel een vegetatie in successie aan de oever gunstig of misschien wel noodzakelijk is, moet er over gewaakt worden dat de watergang niet verlandt. Baggeren is daarom noodzakelijk. Het uitbaggeren met de hand verdient de voorkeur.

Het maaien van de water- en oevervegetatie en het baggeren dient te geschieden in het najaar van augustus tot november, één keer in de 1 à 2 jaar. Zeer belangrijk is dat de oevervegetatie en de aangrenzende slootberm nooit gelijktijdig gemaaid mogen worden.

Ringslang foto: W. Willigenburg

Een tijdsinterval van 1 maand is hierbij aan te bevelen.

Alle bovengenoemde maatregelen leiden ten aanzien van de Ringslang tot optimalisering van een terrein. Het is echter niet zo dat bij dit beheer de aanwezigheid van Ringslangen gegarandeerd kan worden. Het vergroot in ieder geval de kans dat Ringslangen aanwezig blijven of van elders worden aangetrokken.

Het zal u misschien duidelijk zijn dat het niet mogelijk is om binnen dit bestek alle facetten van de maatregelen uitvoerig te beschrijven. Voor eventuele vragen kunt u daarom terecht bij de auteur.

Bij deze wil ik de heer A. H. P. Stumpel

bedanken voor zijn commentaar op dit artikel.

Adres van de auteur:
 Marijkeweg 26 B 4,
 6709 PG Wageningen.

LITERATUUR

BERGMANS, W. & A. ZUIDERWIJK, 1986. Atlas van de Nederlandse Amfibieën en Reptielen. Uitgave KNNV, Hoogwoud.
 BOGERT, J. J. VAN DEN, 1989. Bescherming van Ringslangen. Nieuwsbrief Herpetogeografische Dienst juni 1989, Amsterdam.
 RIJKSINSTITUUT VOOR NATUURBEHEER 1983. Natuurbeheer in Nederland, 2. Dieren, Pudoc, Wageningen.
 WILLIGENBURG, W. R., 1988. Ringslangen (*Natrix helvetica*) in het Noorderhout bij Gouda. Intern rapport RIN, Arnhem.

de Wandelwinkel
 landkaarten- en reisboekhandel

voor oa. trekking fietsen alpinisme
 kanoën, verre reizen en natuurstudie

ook gespecialiseerd in
 vogelboeken en plantengidsen

de Wandelwinkel
 landkaarten- en reisboekhandel

Bergkopsplein 5, 7411 EN Deventer
 open: di 17m za 10-18 & do 19-21
 telefoon 05700-15077

ecotravel natuurreizen

Ook in 1990 laten onze biologen u meegenieten van de mooiste natuurgebieden in:

Costa Rica	Guatemala	Belize
Venezuela	Ecuador	Borneo
Zimbabwe	Botswana	Kenia

Hotelreizen en trektochten, met kleine groepen. Vraag ons nieuwe jaarprogramma aan.

**STICHTING ECOTRAVEL
 NATUURREIZEN**

Tweede Walstraat 89,
 6511 LR Nijmegen
 telefoon: 080 - 604040